

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף מח

(בעמ' הקודם)

אמר רב הונא, תליוהו וזבין זביניה זביני: מי שתלו אותו או ייסרו אותו עד שהסכים למכור, ואמר 'אני רוצה למכור' וקיבל כסף עבור המכירה, הדין הוא שמכירתו מכירה ואינו יכול לחזור בו.

מ"ט: והטעם הוא, לפי שרוב החפצים וכלי ביתו שאדם מוכר, הוא מוכר אותם רק בגלל שהוא אנוס וזקוק לכסף, ולולא זאת לא היה מוכרם, ולמרות זאת מכירתו מכירה, כיוון שהתורה לא חילקה לגבי מכירה האם הוא מוכר בגלל שלא צריך את החפץ או שמוכר בגלל שהיה זקוק לכסף, וכמו כן גם אם מכר בגלל שתלו אותו מכירתו מכירה למרות שמכר באנוס.

דחייה: ודילמא: יתכן שיש הבדל האם הוא מוכר בגלל שצריך כסף, שאז הוא מוכר את החפץ מדעתו והוא גומר בליבו להקנותו לקונה, לבין אם הוא מוכר מחמת שאנסו אותו למכור שאז הוא לא גומר בליבו להקנות את החפץ לקונה, וא"כ מכירתו אינה מכירה ויכול לחזור בו.

אלא כדתינא: אלא הטעם הוא כמו שלמדנו בכרייתא - נאמר בתורה לגבי קרבן עולה "אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו, אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה", לכאורה המילים "יקריב אתו" מיותרות, שהרי כבר נאמר לפני כן "יקריבנו", אלא זה בא ללמדנו שכופים אותו להקריב את הקרבן שנדר. ואולי כופים אותו להקריב בעל כרחו? לכך נאמר "לרצנו", שהוא צריך להקריב מרצונו! וא"כ איך זה יתכן (= שמצד אחד כופים אותו ומצד שני הוא צריך להקריב מרצונו החופשי)? אלא כופים אותו להקריב עד שהוא יאמר 'רוצה אני'. ע"כ הכרייתא.

מוכח שאם כופים ומייסרים אותו ומחמת כן הוא אמר 'רוצה אני', הרי זה נקרא 'לרצונו', לפי שהוא גמר בליבו להקריב, וכמו כן אם תלו אותו והוא אמר 'אני רוצה למכור' מכירתו מכירה כיון שהוא גמר בליבו להקנות.

דחייה: ודלמא: אולי לגבי קרבן הוא גומר בדעתו להקריב כדי שתהיה לו כפרה, וכשהוא אומר 'רוצה אני' הוא אומר זאת בלב שלם, אבל לגבי מכירה הוא אומר זאת רק בגלל שאנסוהו ואינו גומר בליבו להקנות בלב שלם.

ואלא מסיפא: אלא הטעם הוא כמו שלמדנו בסיפא של הברייתא הנ"ל - אדם שהוא מוכה שחין כופים אותו לגרש את אשתו, ואם הוא לא רוצה מכים אותו עד שהוא יאמר 'רוצה אני', לפי שנאמר "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ", דהיינו שעליו לגרשה מדעתו. ומכאן שאם הוא אומר 'רוצה אני' זה נחשב שגרשה מדעתו, וכמו כן אם תלו אותו והוא אמר 'אני רוצה למכור' מכירתו מכירה.

דחיה: ודלמא: יתכן שלגבי גט הוא גומר בדעתו לגרשה בלב שלם כיון שמצווה לשמוע בקול החכמים שמחייבים אותו לגרש, אבל לגבי מכירה הוא אומר זאת רק בגלל שאנסוהו.

אלא סברא הוא: אלא רב הונא אמר זאת מסברא, שמתוך שמייסרים אותו הוא גומר בליבו להקנות, הואיל ויש כאן גם ייסורים והוא גם מקבל כסף והוא לא מפסיד כלום.

קושיא על רב הונא: מוטיב רב יהודה: למדנו במשנה במס' גיטין - גט המעושה (= שכפו את הבעל לגרש), אם ישראל כפו אותו לגרש הגט כשר, ואם עכו"ם כפו אותו הגט פסול ואפילו אם הוא אומר 'רוצה אני'.

ובעכו"ם חובטין אותו: כלומר ואם אנו רוצים לכפותו ע"י עכו"ם והגט יהיה כשר, עלינו לומר לעכו"ם 'תעשה מה שישראל אומר לך', שכיון שהעכו"ם כופה אותו על פי ציווי ישראל לכן יש לו מצווה לשמוע בקול חכמים והגט כשר. ע"כ המשנה שם.

משמע שבישראל כשר לפי שמצווה לשמוע בקול חכמים, ובעכו"ם פסול שכיון שאין לו מצווה לשמוע בקולם לכן הוא לא גומר בליבו לגרשה.

כעת הגמ' מבארת את הקושיא:

ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומגרש: לדעת רב הונא מדוע בעכו"ם הגט פסול, והרי הוא לא מפסיד כלום בנתינתו את הגט, שהרי אשתו שונאת אותו והיא רוצה להתגרש ממנו, וגם אם הוא לא יתן לה גט היא לא תישאר איתו, והגט הזה רק בא להתירה להינשא למישהו אחר, וא"כ אפילו אם אין כאן מצווה לשמוע בקול חכמים הרי הוא גמר בליבו לגרש מחמת שכופים אותו, וכמו שאמר רב הונא

שאם תלו אותו מכירתו מכירה למרות שלא שייך בזה מצווה לשמוע בקול חכמים, וא"כ מדוע הגט פסול?

תירוץ: הא איתמר עלה אמר רב משרשיא: באמת מן התורה אפילו אם העכו"ם כופים אותו הגט כשר, לפי שמחמת שכופים אותו הוא גומר בליבו לגרשה והוא גם לא מפסיד כלום (כפי שהתבאר), והוא פסול רק מדרבנן, והטעם שהוא פסול מדרבנן כדי שלא תהיה כל אחת ואחת הולכת להחניף לעכו"ם ולזנות עימו עד שיכריח את בעלה לגרשה.

קושיא על רב הונא: **מותיב רב המנונא:** למדנו במשנה במס' גיטין - יהודי שקנה קרקע מסיקריקון (= גוי רוצח, שנותן לו הישראל קרקע בתמורה שלא יהרוג אותו), ואח"כ חזר הקונה וקנה את הקרקע מבעל הבית (= בעל הקרקע שנתן את הקרקע לסיקריקון כדי שלא יהרגנו), מקחו בטל. לפי שאנו אומרים שבעל הקרקע הסכים למכירה רק בגלל שהוא מעדיף לתבוע את היהודי לאחר מכן ולהוציא ממנו את הקרקע ולא לתבוע את הסיקריקון.

ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני: א"כ גם שם נאמר שמחמת שהסיקריקון אנס אותו לכן הוא גמר בליבו למכור בלב בשם, כיון שהוא לא הפסיד כלום שהרי הוא קיבל כסף על המכירה, ומדוע מקחו בטל?

תירוץ: הא אתמר עלה: הרי רב אמר על הדין של סיקריקון הנ"ל, שכל זה דווקא במקרה שכאשר הקונה בא לבעלים וביקש לקנות ממנו את הקרקע שגזל ממנו הסיקריקון, אמר לו הבעלים 'לך תעשה חזקה בקרקע ותקנה אותה', שמכיון שהוא רק אמר לו דיבור בעלמא, מסתבר שכוונתו רק להעביר את הקרקע לידי היהודי בכדי לתבוע אותה לאחר מכן בדין, ואין כוונתו למכור אותה, אבל אם הבעלים כתב לו שטר על המכירה, קנה הקונה ולא יוכל הבעלים לתבוע אותו אחר כך, כי בודאי הוא מכר לו אותה בלב שלם, וכדברי רב הונא.

קושיא: **ולשמואל:** אמנם תירצת לפי דעת רב, אבל לדעת שמואל שגם אם הבעלים כתב לו שטר לא קנה הקונה, כי הבעלים עשה זאת רק מתוך פחד מהסיקריקון (שלא יהיה מרוצה מכך שהיהודי הנגזל מערער על הקרקע שהוא גזל ממנו ומכרה לאחרים), קשה מדוע לא קנה, והרי גמר בליבו להקנות?

תירוץ: מודה שמואל היכא דיהב זוזי: דברי שמואל הנ"ל נאמרו במקרה שהוא לא קיבל מעות, אבל במקרה שהוא קיבל מעות מכירתו מכירה למרות שאנסוהו

למכור, וגם רב הונא דיבר במקרה שהוא קיבל מעות (= רב הונא אמר 'תליוהו זבין', דהיינו שאם תלו אותו והוא מכר כלומר שקיבל מעות רק אז מכירתו מכירה, אבל לא אם 'תליוהו ויהיב מתנה' דהיינו שאם תלוהו והוא נתן במתנה אין מתנתו מתנה כיון שהוא לא קיבל מעות).

קושיא: **ולרב ביבי**: לעיל אמר רב נחמן - גזלן שהביא שטר או עדי מכירה שהנגזל מכר לו את הקרקע, אין ראייתו ראייה ואין מעמידים את השדה בידו, והוסיף על זה רב ביבי שאמנם מוציאים את השדה מהגזלן ומחזירים אותה לנגזל, אבל על הנגזל להחזיר את הכסף שהגזלן נתן לו על השדה. נמצא שרב ביבי סובר שאפילו אם הגזלן נתן לנגזל מעות לא קנה את הקרקע, לפי שהוא סובר שאם תלוהו והוא מכר אין מכירתו מכירה, וזה שלא כדברי רב הונא.

תירוץ: **מימרא הוא**: רב ביבי אמר זאת בשם אחרים, ואין זה לא משנה ולא ברייתא, ורב הונא לא סובר את המימרא הזאת. (= אם זו היתה משנה או ברייתא, הרי שרב הונא שהוא אמורא לא היה יכול לחלוק על זה, לפי שהם דברי תנאים, ואמורא לא יכול לחלוק על תנא, אבל אמורא יכול לחלוק על מימרות של אמוראים אחרים).

*

אמר רבא הלכתא וכו' ולא אמרן אלא בשדה סתם, אבל בשדה זו לא: דוקא אם הכריחו אותו למכור אחת משדותיו באופן כללי ולא הצביעו על קרקע מסויימת, המכירה חלה. כי היתה לו אפשרות לבחור את הקרקע הגרועה ביותר שלו, והוא מכר אותה בלב שלם. אבל אם הכריחו אותו למכור דוקא קרקע מסויימת, יתכן והוא לא רצה למכור אותה.

ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי, אבל ארצי זוזי לא: ואפילו אם הכריחו אותו למכור שדה מסויימת, שאמרנו שהמכירה לא חלה, כל זה דוקא כשהמוכר לא ספר את הכסף שקיבל מהמכירה, שאז הוא גילה בדעתו שהוא מכר את השדה בעל כרחו והוא לא מעונין כלל במכירה. אבל אם הוא ספר את הכסף, הוא גילה בדעתו שהוא מרוצה מהמכירה.

ולא אמרן אלא דלא הוה לאישתמוטי, אבל הוה ליה לאישתמוטי לא: ואפילו אם הכריחו אותו למכור שדה מסויימת, והוא לא ספר את הכסף, שאמרנו שהמכירה לא חלה, כל זה דוקא כשלא היתה לו שום אפשרות להשתמט מהמכירה. כגון לומר לו שימתין עד מחר, או עד שאשתו תגיע וכדו', ואז להתחמק ממנו. אבל אם

היתה לו אפשרות להתחמק והוא לא עשה זאת, בכל מקרה המכירה חלה, כי מתברר שהוא היה מעוניין בה.

והלכתא בכולהו דהוו זבניה זבני ואפי' בשדה זו, דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר אמימר מר תליוה וקדיש קדושי קדושי: ולהלכה בכל מקרה המכירה חלה, אפילו אם הכריחו אותו למכור שדה מסוימת, והוא לא ספר את הכסף, ולא היתה לו שום אפשרות להתחמק. (והיינו במקרה שהקונה אומר שהוא מסכים למכירה, או שהוא שותק ולא מוחה. רשב"ם, ב"י).

והטעם, כי לומדים זאת מקידושי אשה. וכמו ש'אמר מר' כלומר מקובל בידינו כך - שהמכירה אשה להתקדש לו הקידושין חלים. והרי הבעל נותן לאשה רק אפשרות אחת דהיינו להתקדש לו בלבד, והיא כאילו מוכרת את עצמה למקדש באונס, והקידושין חלים. וכך גם כאן המכירה את בעל השדה למכור לו את השדה המסוימת, המכירה חלה.

מר בר רב אשי אמר באשה ודאי קדושין לא הוו, הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה: מר בר רב אשי מסכים שבמכירת שדה באונס המכירה חלה, אבל בקידושין הוא חולק וסובר שהמקדש באונס הקידושין אינם חלים. כי בגלל שהוא עשה שלא כהוגן רבנן עושים איתו שלא כהוגן ומפקיעים את הקידושין שלו.

דהיינו, כל מי שמקדש אשה מקדשאותה על דעת חכמים, שהרי הוא אומר 'הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל'. ואם החכמים לא מעוניינים בקידושין שלו, הם מפקיעים אותם למפרע, ונמצא שהאשה לא התקדשה לו.

קושיא: אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר: מילא אם הוא קידש אותה בכסף, שייך לומר שחכמים הפקיעו את קידושיה. כי לגבי ממון יש דין ש'הפקר בית דין הפקר', ואם כן רבנן אמרו שהכסף שנתן לה בקידושיה היה כסף 'מתנה' ולא כסף 'קידושין' (תוס'). אבל אם הוא קידש אותה בביאה קשה, איך שייך להפקיע את הביאה למפרע?

תירוץ: אמר ליה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות: אף המקדש בביאה מקדש על דעת חכמים, וחכמים החשיבו את בעילתו כבעילת זנות.

*

טאבי תלא לפאפי אכינרא ונו: איש אלים בשם 'טאבי' הכריח את איש בשם 'פאפי' שימכור לו את הכינור שלו. לפני שפאפי חתם על שטר המכירה הוא כתב שטר 'מודעא' = הודעה שמה שהוא הולך למכור בטל ומבוטל. ועל השטר חתם רבה בר בר חנה עם עד נוסף. לאחר מכן כתב פאפי שטר מכירה על הכינור לטאבי האלים, וגם עליו חתם רבה בר בר חנה עם עד נוסף.

אמר רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים, ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים: אמר על כך רב הונא - מי שחתם על ה'שטר מודעה' חתם כראוי. כי אמנם תליוהו זבין זביני זביני, אבל לא במקרה שהוא מוסר מודעה קודם לכן. ואילו מי שחתם על 'שטר המכירה' גם כן חתם כראוי, כי הרי תליוהו זבין זביני זביני.

קושיא: מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא, ואי אשקלתא לא מודעא: דברי רב הונא סותרים את עצמם! אם מי שחתם על 'שטר המודעה' חתם כראוי, אם כן יש כאן 'שטר מודעה' אבל אין כאן את הדין של תליוהו זבין, וממילא מי שחתם על 'שטר המכירה' לא חתם כראוי, כי השטר בטל.

ואם מי שחתם על 'השטר מכירה' חתם כראוי, כי למרות המודעה יש כאן את הדין של תליוהו זבין ולכן השטר מכירה קיים, אך ממילא מי שחתם על 'השטר מודעה' לא חתם כראוי כי למרות המודעה המכירה חלה ושטר המודעה בטל.

תירוץ: ה"ק אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים, רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא תליוהו זבין זביניה זביני: רב הונא התכוין לומר שאם פאפי לא היה מוסר מודעה, מי שחתם על שטר המכירה היה חותם כראוי כי המכירה היתה חלה, משום שתליוהו זבין זביניה זביני.

קושיא: איני והא"ר נחמן העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנים: 'אמנה' = עדים החתומים על שטר הלואה שאומרים 'את השטר הזה כתב הלווה למלוה על סמך הלוואה עתידית אם יצטרך ללוות ממנו, והאמין הלווה למלווה שלא יגבה בשטר אם לא תהיה באמת הלוואה, אבל אנחנו לא ראינו שהוא הלווה לו'.

[יש לציין שאמנם הלווה שעבד את נכסיו להלוואה העתידית כבר מיום כתיבת השטר, כי אחרת היה זה 'שטר מוקדם' שהוא פסול].

מודעא = עדים החתומים על שטר מכירה האומרים 'המוכר מסר מודעה בפנינו שהוא אנוס למכור את השדה שלא מרצונו, ונוכחנו לדעת שכך היתה המציאות'.

בשני המקרים העדים אינם נאמנים. מכיון שלאחר שהם העידו על כתב ידם וקיימו את עדותם שבכתב, כבר אינם יכולים להעיד אחרת בעל פה, כי ישנו דין בהלכות עדות 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד'.

[ואי אפשר לומר שיש להם 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר', משום שכשהם מעידים על כתב ידם הרי הם מעידים שהיתה עדותם כשרה, ומה שהם מוסיפים בעל פה שהיה שם 'אמנה' זו עדות חדשה, ועליה אינם נאמנים - תוספות בכתובות].

הקושיה - איך רבה בר בר חנה נאמן להעיד בשטר מודעא על השטר מכירה שגם בו הוא חתום. והרי זה כמו עדים שחתומים על השטר שמעידים שהוא שטר אמנה שאינם נאמנים. [והרי ההלכה כרב נחמן, בעל המאור].

תירוץ: ה"מ על פה דלא אתי על פה ומרעא לשטרא, אבל בשטרא אתי שטרא ומרעא לשטרא: כל מה שאמר רב נחמן שאינם נאמנים, זה זוקא כשהם מעידים בעל פה שהשטר הוא שטר אמנה או שטר מודעה, כי עדות בעל פה אינה יכולה לערער את העדות שבשטר שהיא חזקה הרבה יותר. אבל אם יש שטר מודעה כנגד השטר מכירה, השטר הראשון מבטל את השטר השני.

דף מט.

גופא אמר רב נחמן אמנה היו דברינו וכו' ומר בר רב אשי אמר וכו': מר בר רב אשי מסכים עם רב נחמן ש'בעדות אמנה' הם לא נאמנים, אבל חולק עליו 'בעדות מודעה' וסובר שהם כן נאמנים.

וטעם הדבר, 'באמנה' הם לא נאמנים מצד העובדה שאסור לחתום על 'שטר אמנה'. דבר זה לומדים מדברי רב כהנא במסכת כתובות שאמר אסור לאדם להשהות שטר אמנה בתוך ביתו, שנאמר "וְאֵל תִּשְׁכַּח בְּאֶהְלִיךָ עוֹלָה" ועלולה לצאת מכך עוולה שהמלווה יגבה בשטר אף שהוא לא הלווה את הכסף. ואמר רב ששת שמדברי רב כהנא אנו לומדים שעדים לא נאמנים לומר על שטר שהם חתומים בו שהוא 'שטר אמנה', לפי שאין אדם משים עצמו רשע לומר שחתם על עוולה.

אבל במודעה הם נאמנים, כי מותר לחתום על שטר כזה בשביל להציל את האנוס מידי אונסו.